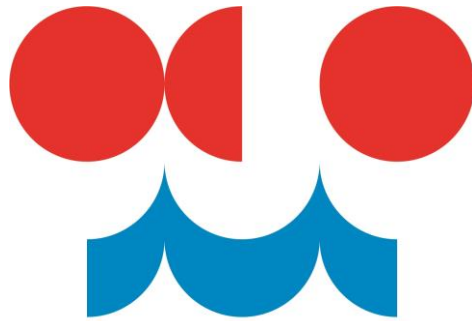

Český hydrometeorologický ústav
Úsek ochrany čistoty ovzduší

**Kvalita ovzduší a rozptylové podmínky
na území ČR**

ÚNOR 2015

Obsah

I. ÚVOD.....	2
II. METEOROLOGICKÉ A ROZPTYLOVÉ PODMÍNKY.....	3
III. ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ SUSPENDOVANÝMI ČÁSTICEMI PM ₁₀	4
IV. KONCENTRACE OSTATNÍCH LÁTEK ZNEČIŠŤUJÍCÍCH OVZDUŠÍ.....	9
V. SMOGOVÝ A VAROVNÝ REGULAČNÍ SYSTÉM.....	9

Zpracovali:

RNDr. Leona Vlasáková, Ph.D., Oddělení informačních systémů kvality ovzduší, ČHMÚ Praha-Komořany
Bc. Hana Škáchová, Oddělení modelování a expertíz, ČHMÚ Praha-Komořany
Mgr. Lenka Crhová, Oddělení všeobecné klimatologie, ČHMÚ Praha-Komořany

Kvalita ovzduší a rozptylové podmínky na území ČR v únoru 2015

I. ÚVOD

Úsek ochrany čistoty ovzduší Českého hydrometeorologického ústavu (ČHMÚ) vydává od listopadu 2014 zprávy hodnotící znečištění ovzduší a rozptylové podmínky v České republice za předchozí měsíc. Jejich účelem je poskytnout veřejnosti co nejnovější informace o kvalitě ovzduší.

Hodnocení vychází zejména z naměřených koncentrací suspendovaných částic PM₁₀, které představují jeden z hlavních problémů kvality ovzduší. Pokud v hodnoceném měsíci došlo i k výskytu neobvykle vysokých až nadlimitních koncentrací oxidu siřičitého, dusičitého a uhelnatého, budou i koncentrace těchto látek ve zprávě vyhodnoceny. Vyhodnocení znečištění ovzduší přízemním ozonem, tedy tzv. „letní“ znečišťující látky, bude součástí zpráv za duben až září. Koncentrace ostatních látek s imisním limitem, tj. benzo[*a*]pyrenu a těžkých kovů, nelze vzhledem k procesu získání a zpracování odebraných vzorků zahrnout do měsíčních zpráv.

Z důvodů procesu zpracování dat jsou **do těchto hodnocení zahrnuty pouze neverifikovaná data ze stanic automatizovaného imisního monitoringu (AIM)¹ ČHMÚ a dalších přispěvatelů.** Verifikované koncentrace naměřené na stanicích AIM a koncentrace naměřené na manuálních stanicích jsou vyhodnoceny v rámci tabelární a grafické ročenky ČHMÚ, které vychází vždy během léta až podzimu následujícího roku.

Hodnocení meteorologických podmínek uvedené v kapitole II je prováděné na základě měření v meteorologické síti ČHMÚ. Výjimkou jsou **rozptylové podmínky – ventilační index** používaný k jejich hodnocení je počítán předpovědním modelem **Aladin**. Celorepublikové průměry teploty a ventilačního indexu uvedené v obr. 4 jsou také výstupem modelu ALADIN.

Suspendované částice PM₁₀

Suspendované částice PM₁₀ jsou tvořeny směsí pevných a kapalných částic o aerodynamickém průměru menším, než 10 μm. Suspendované částice mohou být tvořeny různými chemickými složkami a jejich vliv na lidské zdraví a životní prostředí se odvíjí od jejich složení. Jejich součástí mohou být i polycyklické aromatické uhlovodíky a těžké kovy².

Hodnota imisního limitu pro průměrnou 24hodinovou koncentraci PM₁₀ je 50 μg.m⁻³. Legislativa připouští na daném místě (měřicí stanici) maximálně 35 překročení 24h koncentrace (denního průměru) za rok.

VLIV NA ZDRAVÍ

„**Krátkodobé zvýšení denních koncentrací** suspendovaných částic frakce PM₁₀ se podílí na nárůstu celkové nemocnosti i úmrtnosti, zejména na onemocnění srdce a cév, na zvýšení počtu osob hospitalizovaných pro onemocnění dýchacího ústrojí, zvýšení kojenecké úmrtnosti, zvýšení výskytu kašle a ztíženého dýchání – zejména u astmatiků a na změnách plicních funkcí při spirometrickém vyšetření. **Dlouhodobě zvýšené koncentrace** mohou mít za následek snížení plicních funkcí u dětí i dospělých, zvýšení nemocnosti na onemocnění dýchacího ústrojí, výskyt symptomů chronického zánětu průdušek a zkrácení délky života zejména z důvodu vyšší úmrtnosti na choroby srdce a cév (zvláště u starých a nemocných osob) a pravděpodobně i na rakovinu plic. Tyto účinky bývají uváděny i u průměrných ročních koncentrací nižších než 30 μg.m⁻³. Při chronické expozici suspendovaným částicím frakce PM_{2,5} se redukce očekávané délky života začíná projevovat již od průměrných ročních koncentrací 10 μg.m⁻³.“

SZÚ 2014. Zdravotní důsledky a rizika znečištění ovzduší Odborná zpráva za rok 2013. Dostupné z WWW:

http://www.szu.cz/uploads/documents/chzp/ovzdusi/dokumenty_zdravi/rizika_CR_2013.pdf.

¹ neverifikovaná data z automatizovaných monitorovacích stanic mohou obsahovat chybné údaje a mohou být neúplné.

² EEA, 2013b. Every breath we take. Improving air quality in Europe. Copenhagen: EEA. [online]. [cit. 11. 11. 2014]. Dostupné z WWW: <http://www.eea.europa.eu/publications/eea-signals-2013>.

II. METEOROLOGICKÉ A ROZPTYLOVÉ PODMÍNKY

Únor 2015 byl na území ČR **teplotně normální**, průměrná měsíční teplota $-0,1\text{ }^{\circ}\text{C}$ je o $1\text{ }^{\circ}\text{C}$ vyšší než dlouhodobý průměr 1961–1990. Nejchladnější byla první dekáda měsíce, kdy se průměrná denní teplota vzduchu pohybovala pod normálem, po zbytek měsíce již průměrná teplota zůstávala nad hodnotami normálu. **Srážkově** byl měsíc **podnormální**, průměrný srážkový úhrn 12 mm představuje pouhých 30 % dlouhodobého průměru 1961–1990. Průměrná délka **slunečního svitu** na území ČR byla pro tento měsíc 82 hodin, což činí **120 % dlouhodobého průměru** 1961–1990.

V únoru 2015 panovaly v porovnání s dlouhodobým průměrem 2007–2014 **mírně zlepšené rozptylové podmínky** (obr. 1). Dobré rozptylové podmínky se vyskytovaly v 75 % případů, což je o 8 % více, než je dlouhodobý průměr. Nejvíce nepříznivých podmínek (22 %) se vyskytlo v Plzeňském a Karlovarském kraji, naopak nejvíce příznivých podmínek (75 %) v kraji Pardubickém a Vysočina. K nejvýraznějšímu zlepšení rozptylových podmínek došlo, vzhledem k dlouhodobému průměru, v Libereckém a Středočeském kraji a aglomeraci Praha, k nejvýraznějšímu zhoršení v kraji Karlovarském.

VENTILAČNÍ INDEX

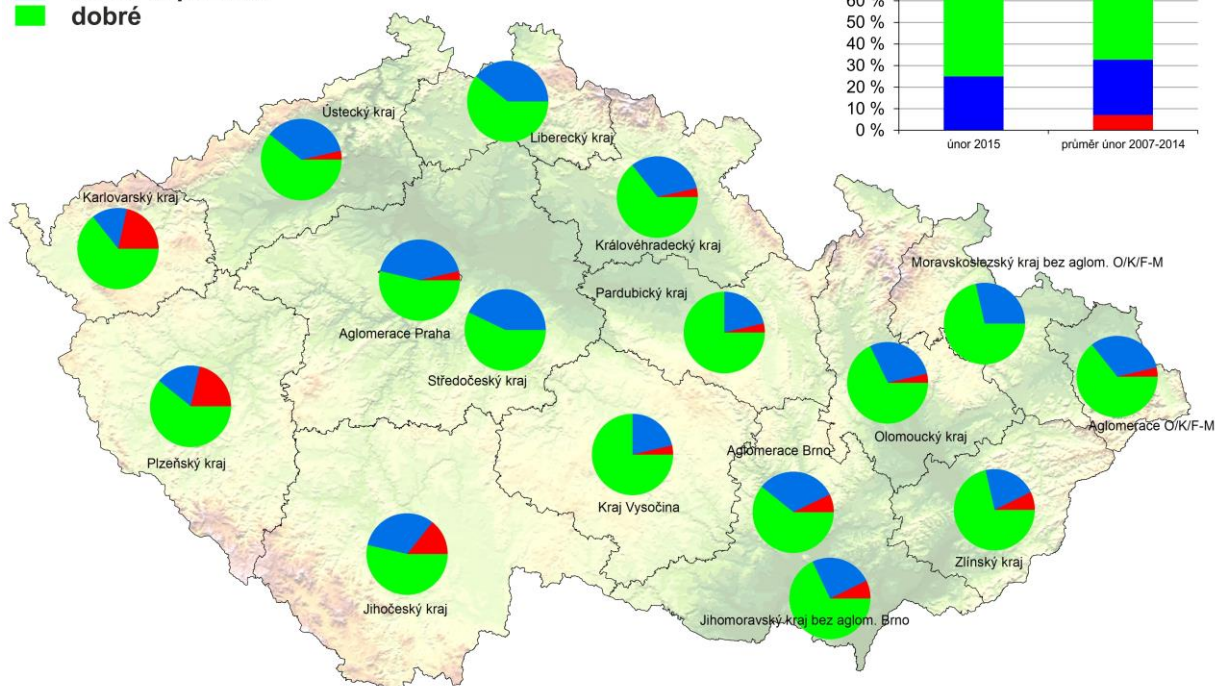
Kvalitu ovzduší určují kromě vlastních zdrojů znečišťování také rozptylové podmínky, které jsou určeny především rychlostí proudění a stabilitou atmosféry, úzce související s teplotním zvrstvením vzduchu. Při nejstabilnějších situacích teplota vzduchu s výškou roste (inverzní zvrstvení), naopak při nestabilním zvrstvení klesá teplota vzduchu s výškou rychleji, než je běžné. Čím je větší stabilita atmosféry, tím hůře dochází k vertikálnímu promíchávání a naopak.

Jedním ze způsobů číselného vyjádření rozptylových podmínek je ventilační index, který je definován jako součin výšky směšovací vrstvy a průměrné rychlosti větru uvnitř směšovací vrstvy. Směšovací vrstva je vrstva ovzduší, přiléhající k zemskému povrchu, kde probíhá promíchávání vzduchové hmoty v důsledku mechanické a termické turbulence. Čím intenzivnější je turbulentní promíchávání, tím větší je výška směšovací vrstvy. V podmínkách ČR nabývá ventilační index zpravidla hodnot od stovek do $30\ 000\ \text{m}^2\cdot\text{s}^{-1}$. **Hodnoty ventilačního indexu pod $1\ 100\ \text{m}^2\cdot\text{s}^{-1}$ indikují nepříznivé rozptylové podmínky, hodnoty mezi $1\ 100$ a $3\ 000\ \text{m}^2\cdot\text{s}^{-1}$ mírně nepříznivé a hodnoty nad $3\ 000\ \text{m}^2\cdot\text{s}^{-1}$ indikují příznivé rozptylové podmínky.**

Situace s nepříznivými rozptylovými podmínkami neznámá nutně vysoké koncentrace znečišťujících látek. Obráceně ale můžeme říci, že k výraznému a plošně rozsáhlému překračování imisních limitů dochází téměř výhradně za mírně nepříznivých a nepříznivých rozptylových podmínek a za spolupůsobení dalších meteorologických faktorů (v případě PM_{10} např. nízké teploty).

Rozptylové podmínky

- nepříznivé
- mírně nepříznivé
- dobré

Obr. 1 Skladba ventilačního indexu v krajích a aglomeracích České republiky, únor 2015

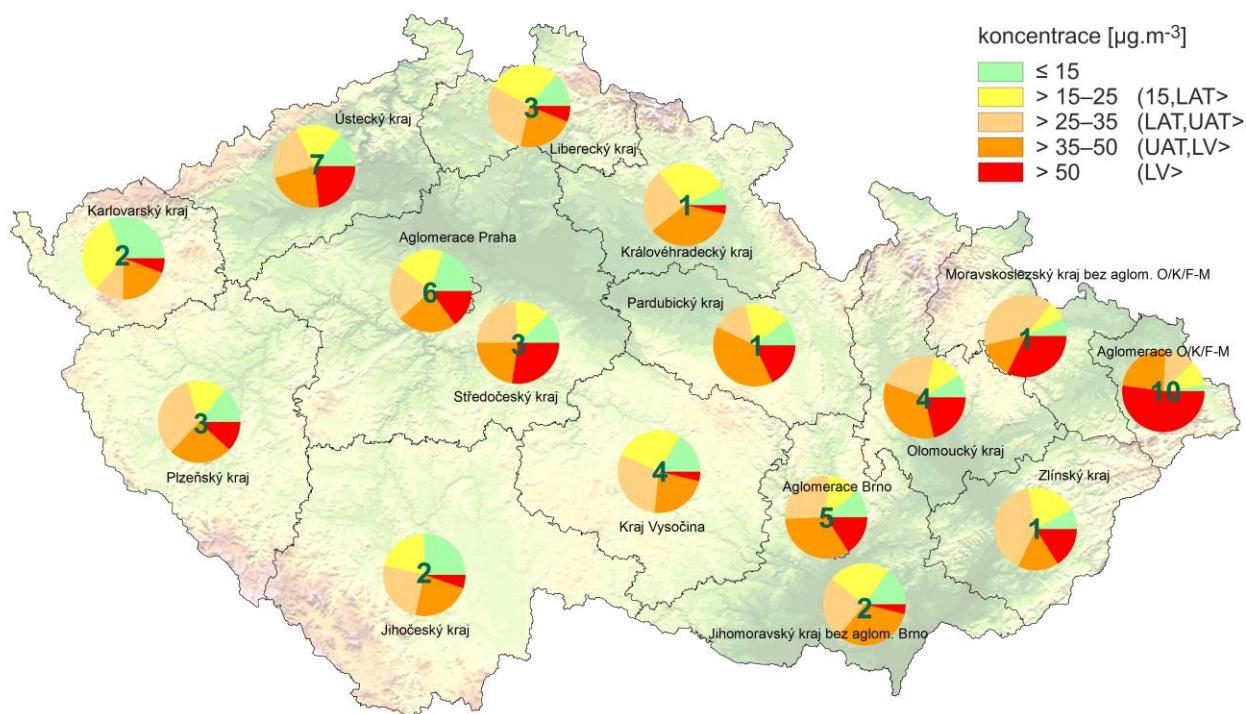
Zdroj: ČHMÚ

III. ZNEČIŠTĚNÍ OVZDUŠÍ SUSPENDOVANÝMI ČÁSTICEMI PM₁₀

III.1 Denní koncentrace PM₁₀ na městských a předměstských stanicích v únoru 2015

Průměrné denní koncentrace PM₁₀ přesáhly v únoru hodnotu imisního limitu (LV³) **na městských a předměstských stanicích** ve všech krajích a aglomeracích České republiky (obr. 2). Nejnížší koncentrace byly naměřeny v Karlovarském kraji (průměrná koncentrace 24 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$, medián koncentrací 21 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$), nejvyšší v aglomeraci O/K/F-M (průměrná koncentrace 53 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$, medián koncentrací 52 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$). Nejčastěji došlo k výskytu nadlimitních denních koncentrací PM₁₀ v aglomeraci O/K/F-M³ (52 % případů). Dále byl vyšší podíl nadlimitních koncentrací zaznamenán v Moravskoslezském kraji bez aglomerace O/K/F-M (32 % případů), v Středočeském (27 % případů). Naopak nejméně často (4 % případů) se nadlimitní koncentrace vyskytovaly v krajích Královéhradeckém, Jihomoravském (bez aglomerace Brno) a Vysočina.

Maximální denní koncentrace PM₁₀ (117 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$) byla naměřena dne 21. 2. na městské pozad'ové stanici Kladno-Švermov ve Středočeském kraji; minimální denní koncentrace PM₁₀ (2 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$) byla naměřena dne 9. 2. na předměstské pozad'ové stanici Ústí nad Labem-Kočkov. Průměr všech denních koncentrací PM₁₀ naměřených na městských a předměstských stanicích v únoru 2015 je 37 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$; medián činí 34 $\mu\text{g}\cdot\text{m}^{-3}$.

Poznámka k obr. 2: Počet městských a předměstských pozad'ových stanic v příslušném kraji/aglomeraci je uveden číslem v koláčovém grafu.

Zdroj: ČHMÚ

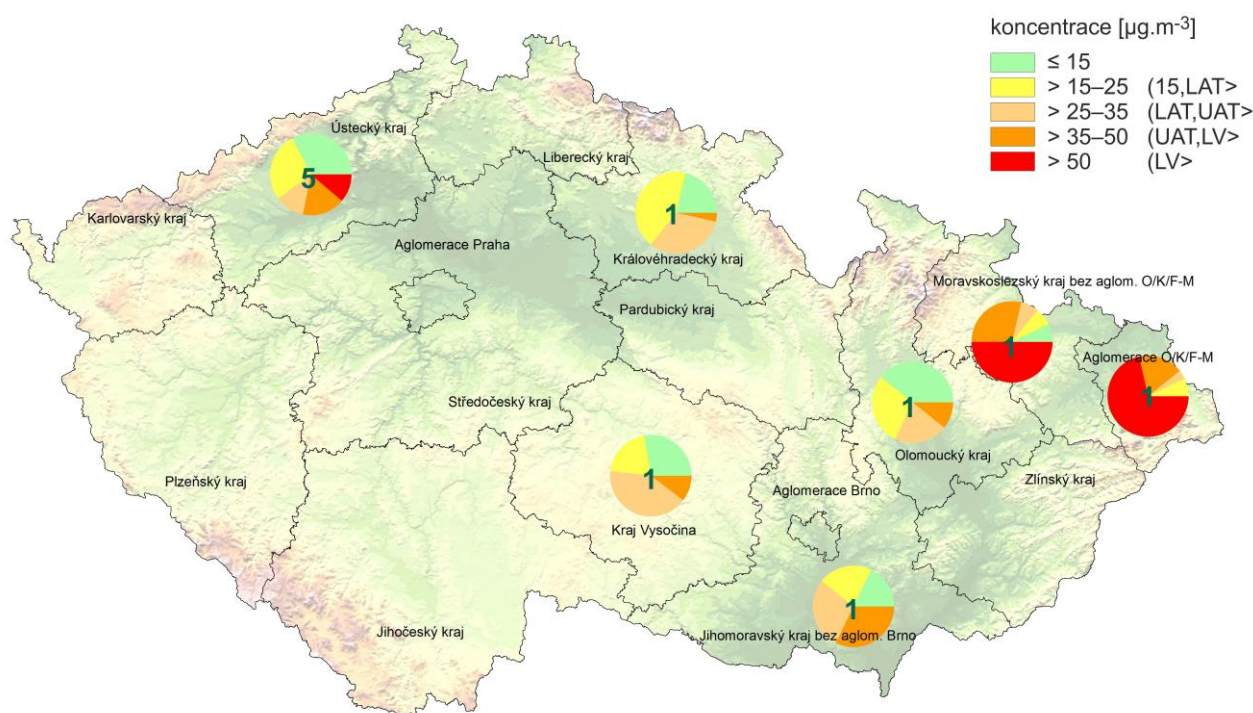
Obr. 2 Rozdělení průměrných 24hod. koncentrace PM₁₀ na městských a předměstských pozad'ových měřicích stanicích, únor 2015

³ Ostrava/Karviná/Frýdek-Místek

III.2 Denní koncentrace PM₁₀ na venkovských stanicích v únoru 2015

Průměrné denní koncentrace PM₁₀ nepřesáhly hodnotu imisního limitu (LV>) **na venkovských⁴ stanicích** v Královéhradeckém, Olomouckém a Jihomoravském (bez aglom. Brno) kraji a v Kraji Vysočina. Ve zbývajících oblastech, pro které jsou k dispozici data, bylo během prosince na venkovských stanicích zaznamenáno překročení hodnoty imisního limitu PM₁₀ (obr. 3). Nejčastěji došlo k výskytu nadlimitních denních koncentrací PM₁₀ opět v aglomeraci O/K/F-M. Nejnižší koncentrace byly naměřeny v Olomouckém kraji (průměrná koncentrace 20 µg.m⁻³, medián koncentrací 18 µg.m⁻³), nejvyšší v aglomeraci O/K/F-M (průměrná koncentrace 79 µg.m⁻³, medián koncentrací 73 µg.m⁻³).

Maximální denní koncentrace PM₁₀ (242 µg.m⁻³) byla naměřena dne 14. 2. na stanici Věřňovice v aglomeraci O/K/F-M; minimální denní koncentrace PM₁₀ (2 µg.m⁻³) byla naměřena dne 9. 2. na stanici Rudolice v Horách v Ústeckém kraji. Průměr všech denních koncentrací PM₁₀ naměřených na venkovských stanicích v únoru 2015 je 32 µg.m⁻³; medián činí 26 µg.m⁻³.

Poznámka k obr. 3: Počet venkovských pozad'ových stanic v příslušném kraji/aglomeraci je uveden číslem v koláčovém grafu.

Zdroj: ČHMÚ

Obr. 3 Rozdělení průměrných 24hod. koncentrace PM₁₀ na venkovských pozad'ových měřicích stanicích, únor 2015

⁴ Data týkající se distribuce denních koncentrací PM₁₀ na venkovských stanicích jsou k dispozici pouze z části krajů a aglomerací České republiky. Důvodem je vyšší zastoupení manuálních stanic ve venkovských oblastech, jejichž data jsou prezentována až po jejich verifikaci, jak bylo zmíněno v úvodní kapitole zprávy.

III.3 Průběh denních koncentrací PM₁₀ v únoru 2015

K překročení hodnoty imisního limitu průměrné 24hodinové koncentrace PM₁₀ docházelo v únoru zejména během druhé poloviny měsíce. Rozptylové podmínky byly během měsíce převážně dobré, ventilační index klesl pod hranici 3 000 m².s⁻¹ pouze v sedmi dnech.

Rozptylové podmínky, charakterizované ventilačním indexem, byly velmi příznivé na konci první dekády, kdy nad Českou republikou zesilovalo severozápadní proudění mezi tlakovou výší nad Britskými ostrovy a tlakovou níží nad severovýchodní Evropu a současně se oteplovalo. To způsobilo výrazné zlepšení rozptylových podmínek a s tím i související výrazný pokles průměrných 24hodinových koncentrací.

Ve druhé únorové dekádě dominovala počasí ve střední Evropě tlaková výše, se kterou byl spojen inverzní charakter počasí a minimum srážek. Průměrné denní koncentrace PM₁₀ stoupaly a průměr 24hodinových koncentrací PM₁₀ počítaný pro jednotlivé typy stanic následně dosahoval, až přesahoval hodnotu denního imisního limitu, a to na všech typech stanic (obr. 4).

Období zvýšených koncentrací PM₁₀, které pokračovalo i ve třetí dekádě, bylo dočasně přerušeno přechodem okluzní fronty 23. února. Závěr února lze tedy charakterizovat vzrůstem denních koncentrací částic PM₁₀.

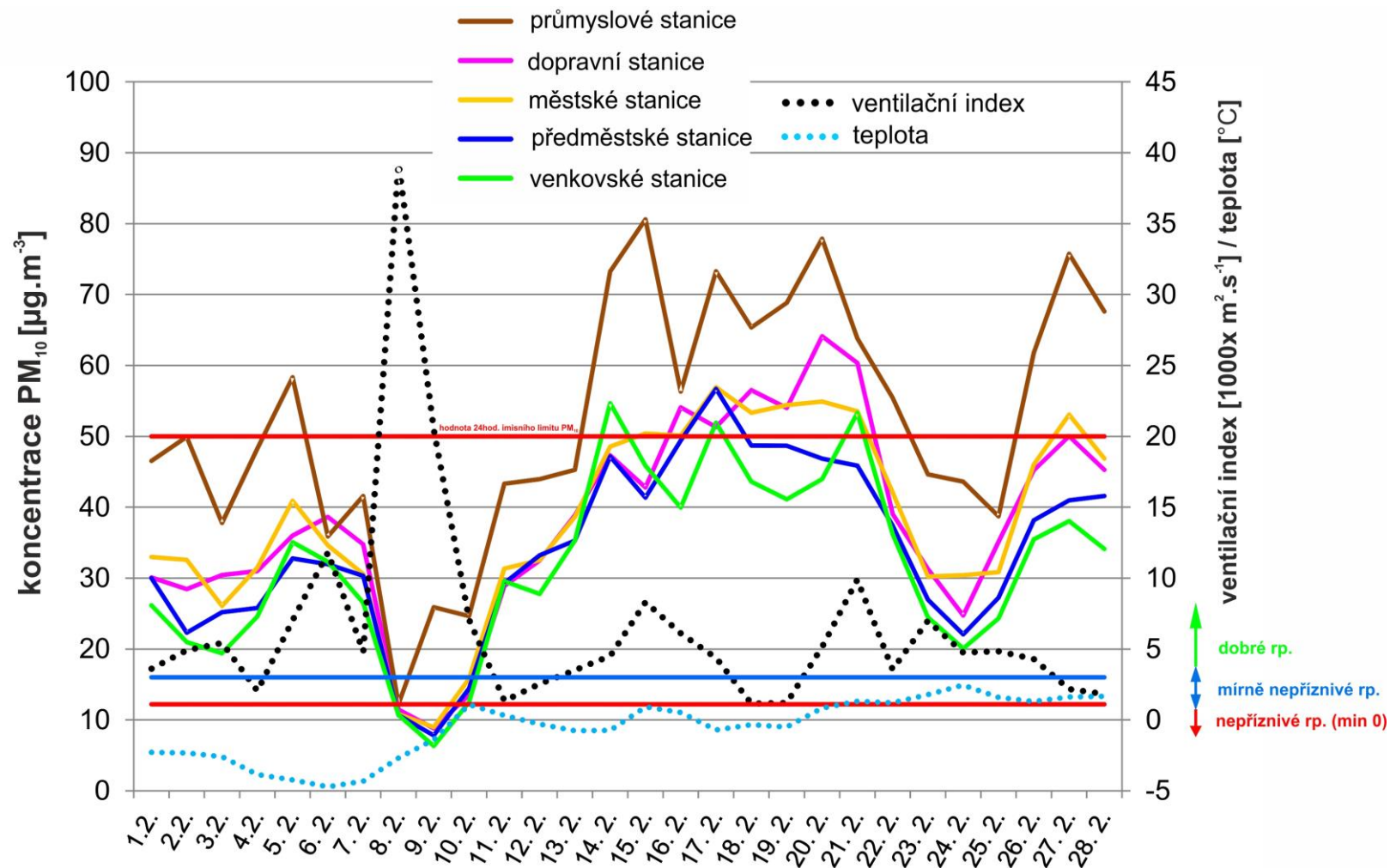
III.4 Překročení hodnoty imisního limitu PM₁₀ od počátku roku 2015

Během února došlo alespoň jednou k překročení hodnoty denního imisního limitu PM₁₀ 50 µg.m⁻³ na 78 stanicích z 95 (obr. 5).

Maximální povolený počet překročení denního imisního limitu PM₁₀ (35x v kalendářním roce) byl již překročen na průmyslové stanici Ostrava-Radvanice ZÚ (37 překročení hodnoty imisního limitu během ledna a února).

Nejvyšší počet překročení (uvádíme stanice s počtem překročení vyšším nebo rovným 10) hodnoty imisního limitu v únoru byl naměřen na již zmíněné stanici Ostrava-Radvanice ZÚ (I), dále na stanicích Věřňovice (R), Havířov (UB), Orlová (UB), Český Těšín (UB), Karviná (UB), Ostrava-Radvanice OZO (SUB), Ostrava-Přívoz (I), Frýdek-Místek (SUB), Studénka (R), Ostrava-Mariánské Hory (I), Ostrava-Zábřeh (UB), Kladno-Švermov (UB), Ostrava-Fifejdy (UB), Třinec-Kosmos (UB), Otrokovice-město (T) a Brno-Zvonařka (T)⁵.

⁵ I – průmyslová stanice; T – dopravní stanice; UB – městská pozad'ová stanice; SUB – předměstská pozad'ová stanice; R – venkovská stanice

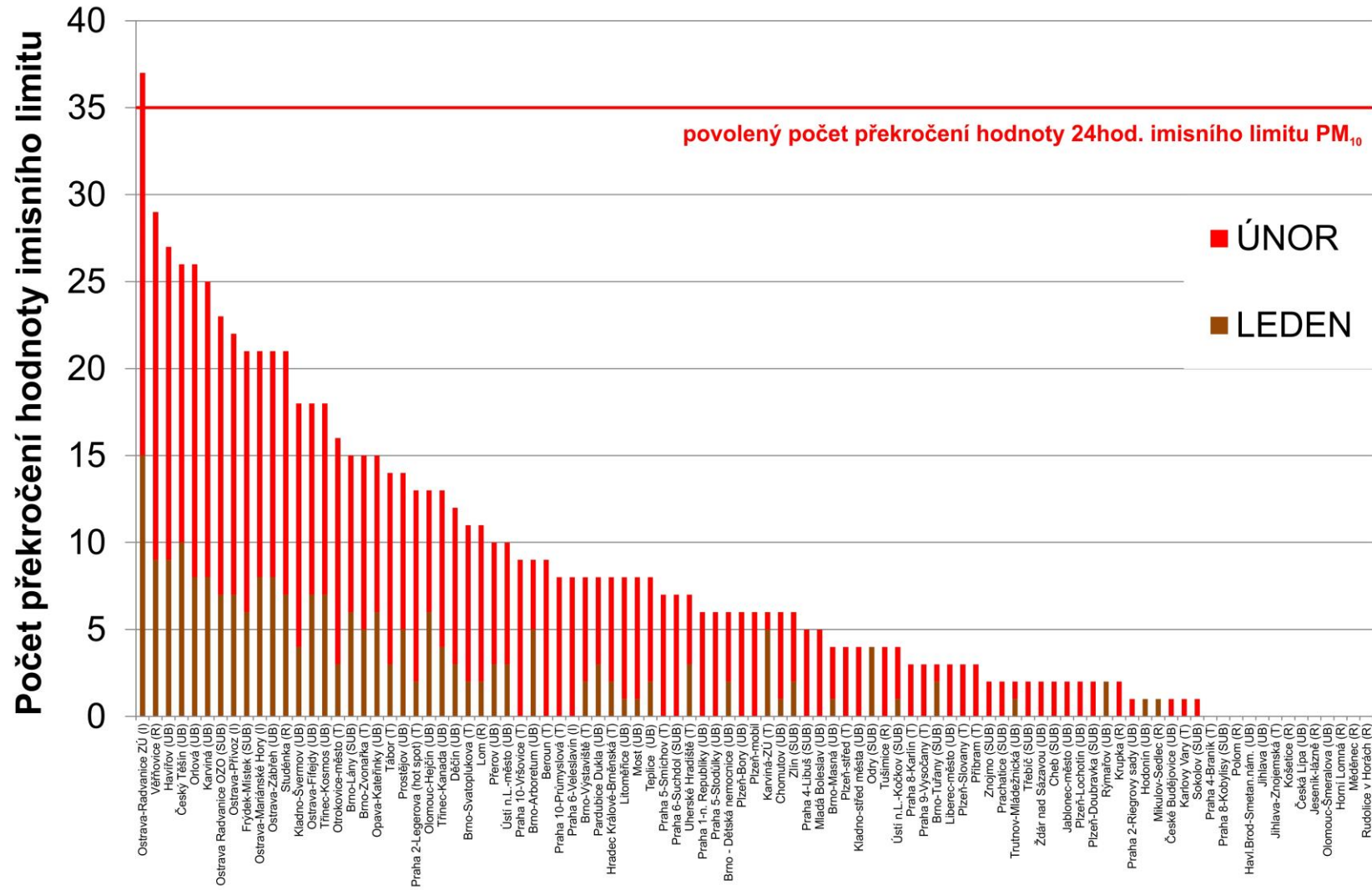

Poznámka k obr. 4: rp. = rozptylové podmínky

Zdroj: ČHMÚ

Obr. 4 Vývoj průměrných denních koncentrací PM₁₀ a celorepublikového průměru teploty (klimatické stanice) a ventilačního indexu (model ALADIN), únor 2015

Zdroj: ČHMÚ

Obr. 5 Počet dní, kdy průměrná denní koncentrace PM₁₀ překročila hodnotu svého imisního limitu (50 µg.m⁻³) na stanicích AIM, únor 2015

IV. KONCENTRACE OSTATNÍCH LÁTEK ZNEČIŠŤUJÍCÍCH OVZDUŠÍ

Koncentrace ostatních látek znečišťující ovzduší, které lze vzhledem k současné dostupnosti dat hodnotit (tj. hodinová koncentrace oxidu dusičitého, hodinová a denní koncentrace oxidu siřičitého a maximální denní 8hodinový klouzavý průměr oxidu uhelnatého a přízemního ozonu), nepřekročily v únoru 2015 hodnotu svého imisního limitu.

V. SMOGOVÝ A VAROVNÝ REGULAČNÍ SYSTÉM

V únoru 2015 nebyly vyhlášeny žádné smogové situace.

Prahové hodnoty PM_{10} byly v průběhu února překročeny na několika stanicích, zejména v aglomeraci O/K/F-M, nicméně nebyly splněny další podmínky pro vyhlášení smogové situace. Prahové hodnoty PM_{10} pro vyhlášení regulace nebyly překročeny na žádné lokalitě SVRS.

Prahové hodnoty SO_2 , NO_2 a ozonu pro vyhlášení smogové situace či regulace (varování) nebyly překročeny na žádné lokalitě SVRS.